

İsmail N. Telci

intelci@setav.org

BAE'nin Türkiye Karşıtlığı

BAE'nin Türkiye ile ilişkilerde mevcut politikalarını gözden geçirmesi hayati bir gereklilik halini almıştır. Ankara'nın dış politikada ofansif bir yaklaşımla Suriye, Doğu Akdeniz ve Libya'da ciddi kazanımlar elde etmesi BAE ve beraberindeki ittifakın Türkiye karşısında çaresiz kalacağını göstermektedir.

Uzun yıllar Körfez ülkeleriyle sınırlı ilişkiler içerisinde olan Türkiye, AK Parti'nin iktidara gelişiyle birlikte bu politikasını terk etti. 2002'den sonra özellikle Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Katar ve Kuveyt ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini yoğunlaştıran Türkiye, Körfez ülkeleri için önemli bir ortak haline gelmeye başladı. 2002'de Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) üye ülkeleri ile 1 milyar dolar olan ticaret hacmi, 2017'ye gelindiğinde 13 milyar dolara yükselmişti. Bu durum toplumsal etkileşimlere de yansdı. Körfez bölgesinde görünümü artan ve gerek bölgesel siyasi gelişmeler gerekse de Türkiye'nin yumuşak güç araçları gibi enstrümanlarla Körfez

bölgesi halklarında Türkiye'ye yönelik ciddi anlamda olumlu bir algı oluşmaya başladı. Körfez vatandaşları tatil tercihlerinde giderek daha fazla Türkiye'yi seçerken, binlercesi de gayrimenkul yatırımlarını Türkiye'ye gerçekleştirdi. Bu durum özellikle Katar ve Kuveyt bağlamında siyasi ilişkilere de yansdı. Türkiye'nin bu ülkelerle siyasi ve askeri ortaklıkları en üst düzeye çıkarken, bölgesel politikalarda da ortak tutumlar izlenmeye başladı.

Öte yandan Türkiye'nin Körfez bölgesindeki angajmanları özellikle 2010'da başlayan Arap devrimleri sonrası süreçte bazı sorunlarla karşılaştı. Devrim süreçlerine karşı farklı tutumlar izlenmesi, bölgesel aktörlerle olan ilişkilerde farklı yaklaşımlar, küresel aktörlerle olan anlaş-

mazlıkların Körfez ülkeleriyle ilişkilere yansımaları ve tüm bu nedenlerin ortaya çıkardığı siyasi çekişme hali, özellikle Suudi Arabistan ve BAE'nin başını çektiği Türkiye karşıtı bir ittifakın oluşmasına neden oldu. Büyük oranda BAE'nin yönlendirdiği bu ittifakın Türkiye karşıtı tutumu giderek sertleşirken, 2017'deki Körfez Krizi, 2018'de Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesi ve 2019'da da Libya'da iyice gün yüzüne çıkan mücadele gibi nedenlerle zirve noktasına ulaştı. Bu durum Türkiye'nin BAE'yi ilk kez doğrudan hedef alan sert bir açıklama yapmasıyla gün yüzüne çıktı. Dışişleri Bakanlığı'ndan 30 Nisan'da yapılan açıklamada BAE'nin Türkiye düşmanlığının simgesi haline gelmekten vazgeçmesi vurgulanırken, artık haddini aşmaması gerektiği uyarısında bulunuldu. BAE gibi nüfus ve coğrafi açıdan görece küçük bir ülkeyi, Türkiye gibi bölgesel ve hatta küresel bir güç karşısında bu derece agresif bir tutum izlemeye iten nedenler şüphesiz merak edilmektedir.

Arap Baharında BAE

2002'de iktidara gelişinden bu yana Türkiye'de köklü bir demokratik dönüşüm gerçekleştiren ve bu yönüyle Ortadoğu'da demokratikleşme taleplerini teşvik eden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliği bölge halklarının teveccühü-

nü kazanırken bir taraftan da Ortadoğu'da statükonun devamı için politikalar yürüten ve kaynaklar tüketen bölgesel ve küresel aktörleri endişelendirmiştir. Baskıcı rejimlerden bunalan ve Türkiye'nin gösterdiği dönüşümü hayranlıkla izleyen Arap halkları, Aralık 2010'da önce Tunus'ta daha sonra da Mısır, Libya, Suriye ve Yemen gibi ülkelerde ayaklanarak uzun yıllardır varlıklarını sürdüren rejimlerin yıkılmasını istemişlerdir. Bu girişimler ilk etapta başarılı olurken, devrim sonrası süreçler hemen hemen tüm örneklerde sancılı geçmiştir. Bu gelişmeleri endişe ile izleyen BAE, Arap devrimleri sürecini bölgesel statükoyu bozacak en büyük tehdit olarak algılayarak, yine bölgesel ve küresel iş birlikçileri ile bu süreçleri durdurma ve gerekirse eskiye döndürme stratejisi izlemeye başlamıştır. Bu anlamda en agresif ve katı tutumu Mısır'da izlemiştir. Mısır'da Müslüman Kardeşler iktidarını monarşinin devamlılığı açısından da tehdit olarak gören Abu Dabi yönetimi, İhvan'ın yönetimden uzaklaştırılması için kanlı bir askeri darbeyi desteklemekten çekinmemiştir.

Mısır'daki süreç aslında BAE'nin Arap devrimlerine karşı tutumunun bir özeti niteliğindedir. O dönem bölgesel ve küresel siyasette yaşanan belirsizlik ortamını değerlendiren BAE ve beraberindeki aktörler, Mısır'da Müslüman Kardeşler iktidarını uzaklaştırıp, kendilerine yakın askeri bir yönetim kurarak hem bölge siyasetinde statükonun devamı anlamında büyük bir avantaj elde etmişler hem de İsrail'in güvenliğine yönelik bir tehdidi bertaraf etmişlerdir. Bu anlamda BAE, Türkiye'nin bölgesel politikalarının tam aksine bir tutum izlemiştir. Mısır'daki darbe süreciyle Türkiye'de gerçekleşen Gezi Parkı protestolarının aynı döneme denk gelmesi bununla ilişkilendirilebilir. Türkiye'nin içerideki bu karmaşa ortamına odaklanması ve Mısır'da yaşanan gelişmeler karşısında etkisiz olması hedeflenmiştir. BAE'nin başını çektiği bu eksen Mısır'da, Türkiye'nin güçlü bir

Mısır'daki Sisi rejiminin halen ciddi kırılanlıklar barındırması, BAE ve Suudi Arabistan'ın Yemen'de milyarlarca dolara mal olan başarısız bir savaş yürütmesi ve Afrika Boynuzu'ndan Kuzey Afrika'ya yürüttükleri girişimlerde hedeflerine ulaşamamaları, bu ülkeleri Türkiye'nin bölgesel tahakkümünü kabul etmeye mecbur bırakacaktır.

BAE, yönetimlerini değiştirmeye çalıştığı ülkelerin vatandaşlarından da destek görmüyor. Libya'nın başkenti Trablus'taki Şehitler Meydanı'nda toplanan Libya'lılar, General Halife Hafter güçlerinin başkent ve çevresine düzenlediği saldırıları protesto ediyor. (19 Nisan 2019)

birliktelik kurma hedefinde olduğu Muhammed Mursi yönetimini devirerek amacına ulaşmıştır. Aslında bu darbenin iki ülke ilişkilerinde bir dönüm noktası teşkil ettiği söylenebilir. Her ne kadar izleyen süreçte karşılıklı çıkar ilişkisi doğrultusunda ekonomik faaliyetleri devam etse de Türkiye ve BAE'nin o dönemden bu yana soğuk bir savaş içerisinde olduğu görülmektedir.

Nitekim bu durum 2015'te Suudi Arabistan'da Kral Abdullah'ın ölümü ve Kral Selman'ın iktidara gelişi ve Velihaht Prens Muhammed bin Selman'ın ülke yönetiminde etkisini göstermeye başlamasıyla daha da keskin bir hal almaya başlamıştır. Bölgesel politikalarda Suudi Arabistan'ı da yanına çekmeyi başaran BAE, Türkiye karşıtı ittifakını güçlendirme hedefi doğrultusunda politikalarını sürdürmüştür. Bu çerçevede Mısır'da finansal yardımlarla Sisi yönetimini Türkiye karşıtlığı konusunda daha agresif olmaya teşvik eden BAE yönetimi, özellikle ABD yönetimi içerisinde de Türkiye'ye karşı aktörleri yine mali enstrümanlarla yanına çekmeye çalışmıştır. Öyle ki BAE'nin Washington Büyükelçiliği'nin finansman sağladığı lobi şirketleri ABD karar alıcılara doğrudan ulaşarak ve mali imkanlar teklif ederek Türkiye karşıtı yaptırım kararları alınmasını sağlamışlardır.

Türkiye ile BAE arasındaki ayrışmalar özellikle son dönemde Libya konusunda daha fazla gün yüzüne çıkmıştır. Mısır'daki yapıya benzer bir askeri yönetimi Libya'da da kurarak Türkiye'nin bu ülke ile olası iş birliğini engellemeye çalışan BAE ve beraberindeki ittifak, bölgedeki taşeronu Halife Hafter'in komutasındaki silahlı güçlere verdiği lojistik desteği artırmıştır. Bu çerçevede Birleşmiş Milletler (BM) kararıyla silah ambargosu bulunan ülkeye yasadışı yollarla silah ve askeri teçhizat getiren BAE, paravan şirketler ağıyla paralı askerler aracılığıyla Libya'da BM tarafından tanınan Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni (UMH) devirmeye çalışmaktadır. Tüm bu çabaları Türkiye'nin kararlı adımlarıyla engellenen BAE'nin bu süreçteki pervasız tutumu Ankara'nın sabrını taşımıştır. Suriye'de terörle mücadelede hava unsurlarını başarılı bir şekilde devreye sokan Türkiye, Libya'da da aynı stratejiyi izle-

yerek Trablus'ta Fayiz El-Serrac hükümetini alaşağı edilmekten kurtarmıştır. Libya'da demokratik bir siyasi düzenin kurulmasını hedefleyen Türkiye'nin bu politikası BAE'nin hayalini kurduğu otoriter liderlerin yönetimindeki baskıcı rejimlerin hüküm sürdüğü bir Ortadoğu düzeniyle tam anlamıyla çakışmaktadır. Bu da BAE'yi her fırsatta ve her bölgede Türkiye'nin hedeflediği demokratik dönüşümleri engelleme politikası izlemeye itmektedir.

Gerçek Motivasyonları

BAE'nin gerek Arap devrimlerine karşı gerekse de bölgesel demokratik siyasi sistemlerin kurulmasına karşı politikalarının arkasındaki motivasyonları tam olarak bu ülkedeki karar vericilerin ihtiras ve hedeflerine bağlamak eksik ve yanıltıcı olabilir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi BAE'nin politikalarının özellikle ABD ve İsrail'in bölgede kurmaya çalıştığı yapı ile paralellik içermesidir. Bir başka deyişle Abu Dabi ile bu ülkelerin çıkar, hedef ve motivasyon anlamında bir güç birliği içerisinde olduğu görülmektedir. Bu ittifak yapılanmasında kimi zaman BAE diğer iki ülkeye taşeronluk yaparken kimi zaman da ABD, BAE ve İsrail'in çıkarları doğrultusunda hareket etmektedir. Bu durum özellikle Donald Trump'ın ABD'de başkanlık koltuğuna oturmasının ardından daha gözle görülür bir hal almıştır. Trump'ın Filistin konusunda attığı tüm adımlar İsrail'in çıkarları doğrultusunda gerçekleşirken, Türkiye ve İran'a yönelik kararları da BAE'nin bu ülkelere karşı çıkar ve hedeflerine hizmet etmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde BAE'nin Türkiye karşıtı tutumunun ABD ve İsrail'in de müdahalesinin olduğu koordineli bir planın parçası olduğu değerlendirilebilir. Bu durum 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi sürecinde de gözlemlenmiştir. ABD yönetiminin darbe girişimi karşısında sessiz kaldığı ve AK Parti hükümetine destek vermediği görülürken, BAE'nin de dar-

Türkiye'de köklü bir demokratik dönüşüm gerçekleştiren ve bu yönüyle Ortadoğu'da demokratikleşme taleplerini teşvik eden Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın liderliği bölge halklarının teveccühünü kazanırken bir taraftan da Ortadoğu'da statükonun devamı için çabalayan bölgesel ve küresel aktörleri endişelendirmiştir.

beye finansal destek verdiği konusunda iddialar gündeme gelmiştir. Öyle ki darbe öncesi süreçte ABD ve uluslararası medya kuruluşlarında yayınlanan bazı yazıların BAE tarafından finanse edildiği de iddia edilmiştir.

Türkiye ile BAE arasındaki bir diğer ayrışma noktası ise bölge ülkelerine yönelik farklılaşan yaklaşımlar ve daha geniş coğrafyada ayrışan önceliklerdir. Bu durum özellikle İran ve Katar ile ilişkilerde ve Afrika Boynuzu ve Mağrib gibi bölgelerde yaşanan rekabette daha açık biçimde gözlemlenmektedir. Türkiye'nin özellikle Ortadoğu'ya yönelik politikalarında ittifak içerisinde olduğu Katar'ın Körfez ülkelerinin Türkiye karşıtı tutumuna destek olması BAE'yi ve Suudi Arabistan'ı ciddi anlamda rahatsız etmiştir. Bu nedenle bu ülkeler öncülüğünde Katar'a önce 2017'de geniş kapsamlı bir siyasi ve ekonomik abluka süreci başlatılmıştır. Bu süreçte Doha yönetimiyle tam bir koordinasyon içerisinde pozisyon alan Türkiye, Katar'a komşuları tarafından yöneltilebilecek askeri tehditleri engelleyerek Körfez siyasetinde varlığını perçinlemiştir. Bu durum BAE'yi daha da rahatsız etmiş ve izleyen süreçte Abu Dabi'nin Ankara'ya karşı agresif tutumu artarak devam etmiştir. Öte yandan Türkiye'nin tüm farklılıklara rağmen İran'la birçok anlamda iş birliği yapması, Afrika Boynuzu, Kuzey Afrika ve Balkanlar gibi bölgelerde nüfuzunu her geçen gün artırması, hem BAE hem de onunla Türkiye karşıtlığında ittifak yapan aktörleri Ankara'ya karşı daha sert politikalar izlemeye itmiştir. Ancak Türkiye'nin politikalarında kararlı bir tutum içerisinde olması, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki Türkiye'nin Doğu Akdeniz'den Libya'ya, Suriye'den Afrika Boynuzu'na birçok bölgede kalıcı bir varlık göstermesini sağlamıştır.

Bu noktada Birleşik Arap Emirlikleri'nin Türkiye ile ilişkilerde mevcut politikalarını gözden geçirmesi hayati bir gereklilik haline almıştır. Ankara'nın dış politikada yeni bir

BAE'nin Türkiye karşıtı tutumunun ABD ve İsrail'in de müdahalesinin olduğu koordineli bir planın parçası olduğu değerlendirilebilir. Bu durum 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi sürecinde de gözlemlenmiştir. ABD sessiz kalmış, BAE ise FETÖ'ye finansal destek sağlamıştır.

stratejiyi hayata geçirerek ofansif bir yaklaşım içerisinde olması ve bu politika sonucunda Suriye, Doğu Akdeniz ve Libya'da ciddi kazanımlar elde etmesi BAE ve beraberindeki ittifakın Türkiye karşısında çaresiz kalacağını göstermektedir. Öyle ki bu ittifaka destek veren İsrail dahi Türkiye ile yakınlaşma çabalarını yoğunlaştırmıştır. Geçen yıllara rağmen Mısır'daki Sisi rejiminin halen ciddi kırılmalıklar barındırması, BAE ve Suudi Arabistan'ın Yemen'de milyarlarca dolara mal olan başarısız bir savaş yürütmesi ve Afrika Boynuzu'ndan Kuzey Afrika'ya yürüttükleri girişimlerde hedeflerine ulaşamamaları, bu ülkeleri Türkiye'nin bölgesel tahakkümünü kabul etmeye mecbur bırakacaktır. Yüzyıllara dayanan ortak tarihi geçmiş ve kültürel benzerliklere sahip olduğu Körfez ülkeleri ile dostane ve yapıcı ilişkiler geliştirmek isteyen Türkiye'nin bu yaklaşımı bölge ülkeleri için ciddi bir fırsattır. Güvenlik tehditleriyle başarılı bir şekilde mücadele etmek ve küresel aktörlerin yanıltıcı yönlendirmelerinin kendilerini sürükleyeceği uçurumlara düşmemek, Körfez'deki yönetimlerin Türkiye'nin sunduğu bu fırsatı değerlendirmelerine bağlıdır. **13**